

ผิวหนังอักเสบที่มือ (Hand Dermatitis)

โดย...ว่าที่ น.ท.ปณยวีร์ อ่องศรี อายุรแพทย์ สาขาจักษุวิทยา
แผนกโรคผิวหนัง กองอายุรกรรม รพ.สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พร.

ผิวหนังอักเสบ (dermatitis, eczema) เป็นโรคที่พบบ่อยที่สุดในกลุ่มคนไข้ที่มาตรวจด้วยอาการทางผิวหนัง ผิวหนังอักเสบสามารถจำแนกประเภทได้จากลักษณะผื่น ได้แก่ ผิวหนังอักเสบระยะเฉียบพลัน ระยะกึ่งเฉียบพลัน และระยะเรื้อรังหรือจำแนกประเภทจากสาเหตุการเกิดโรค ได้แก่ ปฏิกิริยาภายใน และปฏิกิริยาภายนอก

- **ผิวหนังอักเสบที่เกิดจากปฏิกิริยาภายใน** (exogenous factor) เช่น ผิวหนังอักเสบภูมิแพ้ (atopic dermatitis) ผิวหนังอักเสบบริเวณผิวหนัง (seborrheic dermatitis) ผิวหนังอักเสบชนิดตุ่มน้ำ (dyshidrotic dermatitis) ผิวหนังอักเสบที่ข้อเท้าจากเส้นเลือดดำเสื่อม (stasis dermatitis) เป็นต้น

- **ผิวหนังอักเสบที่เกิดจากปฏิกิริยาภายนอก** (exogenous factor) ได้แก่ ผิวหนังอักเสบจากการระคายเคือง (irritant contact dermatitis) และผิวหนังอักเสบจากการแพ้สัมผัส (allergic contact dermatitis) ผิวหนังอักเสบที่มือ เป็นโรคที่พบได้บ่อยในเวชปฏิบัติอยู่แล้ว โดยพบมากถึง ๔๐% ของกลุ่มโรคผิวหนังที่เกิดจากการทำงาน (occupational dermatoses) โดยส่วนมากผิวหนังอักเสบที่มือจะเกิดจากการระคายเคือง มากกว่า การแพ้สัมผัส และมากกว่าผิวหนังอักเสบชนิดตุ่มน้ำ โดยเฉพาะในช่วงปัจจุบันที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อ และมีการณรงค์ให้ทุกคนทำความสะอาด ซ้ำล้างมือบ่อยๆ ทำให้พบผู้ป่วยที่มีด้วยอาการผิวหนังอักเสบที่มือจากกระคายเคืองมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

- **ผิวหนังอักเสบที่มือจากการระคายเคือง** (irritant contact dermatitis) มักเกิดจากการสัมผัสกับสารที่มีฤทธิ์ระคายเคืองกับผิวหนัง ซ้ำๆ บ่อยๆ หรือมากเกินไป เช่น จากการทำงานบ้าน งานเกษตร หรืองานอุตสาหกรรม เช่น การสัมผัสสารที่มีความเป็นกรด, ด่าง, สารชะล้าง, น้ำยาทำความสะอาด, ผงซักฟอก, สบู่ หรือแม้กระทั่งน้ำเปล่า การสัมผัสสารเหล่านี้ นานและบ่อยมากเกินไป จะก่อให้เกิดการระคายเคืองและทำลายผิวหนังโดยตรงด้วยปัจจัยทางกายภาพ ไม่ได้ผ่านขบวนการภูมิคุ้มกันของร่างกาย การเกิดผิวหนังอักเสบจากการระคายเคืองจึงเกิดได้กับทุกคน ที่สัมผัสสารเหล่านี้มากเกินไป ต่างจากการเกิดผิวหนังอักเสบจากการแพ้สัมผัส (allergic contact dermatitis) ที่จะเกิดกับเฉพาะบุคคลเท่านั้น

- **ผิวหนังอักเสบที่มือจากการแพ้สัมผัส** (allergic contact dermatitis) เป็นภาวะผิวหนังอักเสบที่ผ่านขบวนการภูมิคุ้มกันแบบ Delayed-type hypersensitivity ผ่านการทำงานของ T - cell โดยสารที่แพ้จะมีส่วนประกอบของสารก่อภูมิ (allergen) อยู่ เช่น โลหะหนัก (เช่น นิกเกิล โคบอลต์โครเมียม) ยางธรรมชาติ, ยางสังเคราะห์, กาว, พลาสติก, น้ำหอม และ สารกันเสีย โดยครั้งแรกที่สัมผัสอาจจะยังไม่มีอาการจนกว่าจะผ่านไปสองสัปดาห์ เนื่องจากต้องอาศัยเวลาในการ sensitize และกระตุ้นให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกัน แต่เมื่อสัมผัสสารที่แพ้อีกครั้งจะเกิดผิวหนังอักเสบขึ้นรวดเร็วใน ๒ - ๓ วัน การแพ้สัมผัส ที่มือจะพบบ่อย จากการสัมผัสปูนซีเมนต์ น้ำหอม เครื่องหอม โลหะ แหวน สายนาฬิกา พลาสติก เป็นต้น

การวินิจฉัย

การวินิจฉัยภาวะผิวหนังอักเสบอหิวาต์การตรวจร่างกาย และการซักประวัติ อาการของผื่นที่ค่อยเป็นค่อยไปสะสมมากขึ้นเรื่อยๆ จะทำให้นึกถึงผิวหนังอักเสบจากการระคายเคืองมากกว่า ในขณะที่การเกิดผิวหนังอักเสบขึ้นมารุนแรง เกือบทันทีถึง ๒ - ๓ วัน หลังจากการสัมผัสจะนึกถึงภาวะผิวหนังอักเสบจากการแพ้สัมผัส ทั้งนี้สามารถตรวจเพิ่มเติมเพื่อยืนยันหาสารก่อภูมิแพ้ที่ทำให้เกิดการแพ้สัมผัสได้ด้วยการทำ Patch test เพิ่มเติม

(สามารถอ่านข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำ Patch test ที่ <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/download/20159/> จัดทำโดย คลินิกผื่นแพ้สัมผัส หน่วยตรวจโรคผิวหนัง ภาควิชาตจวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล)

การรักษา

การรักษาหลัก

- **การใช้ยาในรูปแบบทา (topical therapy)** ได้แก่การใช้ยาในกลุ่มสเตียรอยด์ (topical corticosteroid) หรือกลุ่มปรับภูมิคุ้มกัน (topical immunomodulator : topical calcineurin inhibitor) ทั้งในรูปแบบครีมและซีฟิ่ง โดยในช่วงแรกแนะนำให้เริ่มการรักษาด้วยยาทาในกลุ่มสเตียรอยด์ก่อนเมื่อการอักเสบลดลงมากแล้วอาจพิจารณาปรับมาใช้ยาในกลุ่มปรับภูมิคุ้มกันเพื่อลดผลข้างเคียงจากการทาสเตียรอยด์ในระยะยาว

- **การใช้ยาในรูปแบบรับประทานหรือฉีด (systemic therapy)** ได้แก่การใช้ยาในกลุ่มสเตียรอยด์ในระยะสั้นๆ เพื่อให้อาการอักเสบสงบลง ในผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรงมาก แต่หากไม่สามารถควบคุมอาการได้ในระยะยาว อาจมีความจำเป็นต้องให้ยากดภูมิ (immunosuppressive drugs) เพื่อลดผลข้างเคียงจากการใช้สเตียรอยด์ระยะยาว โดยการใช้ยากดภูมิควรได้รับการดูแลโดยแพทย์ผิวหนังเฉพาะทางอย่างใกล้ชิด เพื่อเฝ้าระวังผลข้างเคียงจากยากกลุ่มนี้ด้วย

การรักษาประคับประคอง และการป้องกัน

- **การใช้ยาแก้แพ้** ในกลุ่ม antihistamine เพื่อบรรเทาอาการคัน และลดการแกะเกา โดยยากกลุ่มนี้สามารถให้เป็นการรักษาเสริม แต่ไม่ได้มีผลในการช่วยลดการอักเสบของผื่นผิวหนังอักเสบโดยตรง

- **การทำครีมให้ความชุ่มชื้น (moisturizer)** ควรทาครีมให้ความชุ่มชื้นอยู่เสมอๆ ทุกครั้งที่มีการล้างมือ หรือหลังจากสัมผัสสารระคายเคือง เพื่อเป็นการฟื้นฟูผิวหนังที่ถูกทำลาย และป้องกันไม่ให้ผิวหนังถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง

- **การปรับพฤติกรรม** ได้แก่ การหลีกเลี่ยงไม่สัมผัสสารระคายเคือง หรือสารก่อภูมิแพ้ต่างๆ ไม่ล้างมือบ่อยเกินความจำเป็น หลีกเลี่ยงสารเคมี สบู่ หรือสารชะล้างที่มีความเป็นกรดต่างสูงเกินไป หากมีความจำเป็นที่จะต้องสัมผัสให้สวมถุงมือป้องกัน หรือทา skin barrier cream/ointment และทุกครั้งหลังล้างมือต้องทาครีมให้ความชุ่มชื้นอยู่เสมอ หลีกเลี่ยงการแกะเกา เพื่อป้องกันการติดเชื้อแบคทีเรียซ้ำซ้อน

ที่มา : <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/download/20159/>